

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Ṿa-yiḳra

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 595 [1834 oder 1835]

המדקה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8888

הקדמת

והתנצלות כותב הבאור על ספר ויקרא.

אמר הק' נפתלי הירץ בן לא"א ע"ר כה"ר ר' יששכר בער וויזל זצ"ל.

מאשר יקרה בעיני המלאכה המפוארה שעשה ריעי ומיודעי החכם הכולל הרבני המופלג ז"ל השכל ודובר לחות כבוד מוה"ר ב"ר משה מדעסויף נר"ו שהעתיק את תורת אלהינו ללשון אשכנזי המורגלת בגלילות הללו, להועיל לאנשי עדתנו, וענתה בי שירתי הנלכת על דלתות המחברת הזאת, כי בה ספרתי תהלת המעתיק ותהלת מלאכתו, על בן נדרשתי לדורשי, ששאלו ממני לשאת אתם במשא הקדש לבאר את ספר ויקרא, כי אמרתי חזר אהיה לפועלי לדק, ואם לא נעלם ממני כי הקשו לשאול, כי הספר הזה מליכותיו עמוקים מאד, וקשה לבארו על דרך הפשט, לפי שמראשו ועד סופו כלו הלכות גדולות ושמועות רחבות שכל גופי תורה תלויין בהן, זה היס גדול, והנחלים היוצאים ממנו שופים על כל גדוטיהם, ועוברים אל הנרייתות הרבות שבספר תורת כהנים ואל רובי המשניות וסוגיות התלמוד, שם תנינים גדולים יהלכון, כי גאו המים, ואיך יכנס דג קטן מדגי רקק כמוני צמים האדירים האלה! אך שתי צה' אלהים מחסי הנדרש לדורשיו הוא יתנוני, ובעלתו יתנוני, ובחסדו שתי יעש עמדי, האחת כל אט מדרך קבלת אבותינו הנאמנה, והאחת שנית לכל אמוט מדרך הפשט הברור המתקבל על הדעת, יחדיו יהיו תמים אל הראש האחד ואם הדרך לר לעשות פשר דבר בין הפשט ובין המדרש שבראין רמזים וז' מוז, אמרתי יש תקוה רק אם יתנוני אלהים להנין הוראת השרשים על צורין, שאם נעמוד עליהן יתברר לנו שאין דברי המדרש אלא עומק פשט הכתוב, ורמזים יעשו קרובים, וכמו שכתבנו בפתיחתנו לבית הראשון מספרנו גן נעול (דף א' ע"ב) ועל הדבר הזה התפללתי, וחליו שמתו מגמת לבי ואכתוב את הבאור הזה, ובקמלת ה' עלי השלמתיו, ונפשי כל ידעה מה ההגלית ה' את דרכי אם לא.

ובבאורי זה נשאתי עיני אל ארבעה ראשי בני ישראל שצארו את תורת אלהינו על דרך הפשט ועל סדר המקראות, שעליהן נשען גם הרב המעתיק נר"ו בהעתקתו, האחד הוא ראש המפרשים מאור עינינו רש"י ז"ל, והשני הוא הנשר הגדול ראש"ש ז"ל, ואחריהן החכם ראש"ע ז"ל, הרביעי הוא רבינו רמב"ן ז"ל, ועליהן תטוף מלתי, פעם לפרא, פעם להוסיף ופעם לחדש פשטים בהוראת השרשים ובכוונות המקראות ודברי התנאים בברייתא דת"כ, וביותר שמתו עיני על פרושי רש"י ז"ל, דבריו מה נעמו, כלו זהב טהור, ובמקומות שהשיגה ידי, העמדתי דבריו, ופרקתי מעל פרושיו מה שטענו עליו ראש"ע ורמב"ן ז"ל, ולפעמים גם נושא כליו האיש המופלא הרב הגדול ראש"ש ז"ל תמה עליו, ויישנתי תמיהתו. והנה מדברי הבאור יבין הקורא דעת הרב המעתיק נר"ו בהעתקתו, אל מי מקדושים פנה, אם לדעת רש"י ז"ל או לדעת זולתו מן המפרשים הנ"ל, אם הסכים לבאורו, או בחר לו דרך לעלמו, כי במקומות שלא הסכימה דעתו לדברנו, כתב את הישר בעיניו בין שני סלתי מרובע בלשון המתקיל אמר המתדגס, וכן נכון לעשות, כי תלילה לשאת פנים בתורה.

והנה כתבתי כל דבר בשם אומרו, והלשונוות הנכתבות סתם מלבי דברתי, ילידי שכלי הדל המה, והשגיאה הנמלאת בהם עלי תבוא. ובעבור שכל באורי המחברת הזאת לא נעשו בעלם וראשונה, כי אם על אודות ההעתקה האשכנזית לבאר על מה יסודות החכם המעתיק נר"ו העבנו, לכן גם בבאור הספר הזה שכלו הלכות, קברנו מאד ועזבנו אורך הפלפול והמשא ומתן שבין דעות מפרשי הת"כ והגמרא, ולא כתבנו מזה רק מה שהיה הכרחי לבאר פשט המקרא, וגם המעט שכתבנו הוא בלשון קננה, כי השעיינים בו אנשי שכל והם מבינים מדעתם, ואין שוני לחכם ואין מפרשין לחכם, ולכן גם בהעתקתי דברי זולתי, לא העתקתי לשונו ממש, שלפעמים

הקדמת המבאר

שלפעמים האריך החכם ההוא בלשונו, וביותר הרמב"ן ז"ל שהרחיב פשטיו באמרים לחים, ולי נאה לקצר כמו שאמרנו, אבל כתבתי רק פרי אמריו ותוכן דעתו, כי ספרי המפרשים הנ"ל הם ציד כל אדם, והרובה לבדוק אחרי ידו הדבר מעל ספריהם.

והמפרשים הגדולים הנ"ל אע"פ איש לכל אחד דרך בפני עלמו כידוע לכל, הנה שנהן שכלם בדרך הפשט ילכו, מדרך הדקדוק לא יסורו, ומדרך פסקי הטעמים לא יליוו, אומרים משפט הלשון, ונותנים לב על סדר המליצה, עם שאר התנאים הלרינים לבעלי הפשט, החפלים להבין במקרא מסורש ושום שכל, לעמוד על עומק הנונה הראשונה איש בכל דבור ודבור מדבורי האלהיים האלה, ולריך לזה חכמת לב ועומק המחשבה, ואשר ספרי חכמי הדורות לא זכרנו בניאור זה, אעפ"י שהם יקרים ונכבדים מאד, כמו פי' הרב ר' יצחק אברבנאל ז"ל ופי' הרב ר' משה אלשיך ז"ל ופי' הרב ר' יצחק עראמה ז"ל ודומיהן, אינן הולכים על דרך הפשט הגמור, ואם דבריהם חן ושכל טוב ואשרי המטה און לחכמתם ולמוסרם, הם כמו דרשות ועיני חקירות וטעמי תורה ורמזים וסודות, ופי' הרב רלב"ג ז"ל בספר זה אעפ"י שהולך על דרך קבלת חכמים ז"ל כמעט אינו חלף מעתיק דברי הנרייתות וההלכות שנתלמוד, וכן נפי' החכם ר"ע ספורנו ז"ל ונפי' הרב החזקוני ז"ל לא מלאתי דברים לברר על ידיהן הוראת השרשים והמליכות, ואולם ספרי הדרשות שזכרו על התורה, אעפ"י שגם הן מלאים דעת ומפיקים תנונות, אין להם עסק עם הפשט.

כי נורא המקום הזה לבאר אשרות ה' על דרך הפשט, כי הם אמרות טהורות המזקקות שבעתים, ולכן אני הקטן גם מבני גילי אף כי נגד שרי תורה הראשונים שזכרנו, כאשר באתי לבאר הספר הקשה הזה, ועלו על דעתי פשטים חדשים לא בארום הקדמונים הללו, אמרתי אל לבי מה לי פה לדבר בסחומות באלה, או להטיף מלין על ביאורי אנשי שם שלא הגעתי בחכמה לקרסוליהם, אז עמדתי מרעיד ואומר מה אעשה היום, אחשה או אדבר, אם אדבר יראתי פן אבולע ואם אחשה יראתי פן יקרני עון, כי אמת גם מארץ תלמח, ולפעמים גם ציד קטני ארץ ייטיב אלהים, כאשר התולעת הקטנה תלבוש שרים ושרות שני עם עדנים, והדבורים תאירנה היכלי מלך, ואולי בין דברים רבים שנתנו דברי אמת לומחות ביניהן, ואם אכחידם תחת לשוני ותטאתי לאלהים, על כן התאמלתי וגליתי גם את דעתי הקלרה, כי אמרתי כל לבנות דורש ה' ולפניו גלוי כי את האמת אנוני מבקש. ושכל חפלי לרומם ולהדר דברי תורתנו בפשטים נעימים, הערבים על און שומעת, למען יכנסו הדברים בלב שומעיהם, ויתנו כבוד לה' אלהינו ולדבר קדשו. גם לחזק קבלת אבותינו נגד הדבורים על דבריהם עתק, להראות שקבלתם מוכרעת מפשטי הכתובים. גם לבאר אמת הנה ואמת הנה אמונות ודעות טהורות, המכשירות את הנפש ליראת ה' ולעבודתו. ובהיות כוונתי רכובה, האמת כי אדבר ירלה גם בעיני ה' גם בעיני ישרי לב, ומה שגיתי יבינו לי וידינוני לכף זכות, כי בהלכות עמוקות המכשלה קרובה, והטעות לפתח רובן. גם אני יושב לבדי, ואין אחי בכל אלה לא רב ולא מורה, לא חבר ולא תלמיד, ועל העוסקים בתורה נדבד אמרו רז"ל שואלין ומתטפזין. גם מימים רבים חלי הזמן נחתו בי, ותמורות הימים הנהילוני, ואיך בלוק העתים אתהלכה ברחבה של תורה הרכיבה דעת כלולה ולב טהור. ועוד שגיאות מי יבין, כזה וכזה קרה לאשר היו לפני, וכזה וכזה יקרה לאשר יבואו אחרי, ועל כל שגיאה תנסה אהבת האמת, האהוב לך אל אמת.

כי אתה ה' אלהים אמת, הן אמת חכמת בטוחות, ובסתום חכמה תודיעני, כי במחשבים הושבתי, אין עוד נביא ולא אחנו יודע עד מה, את מי נשאל ומי יגיד לנו, כלנו כלאן העינו, היינו כחולמים, ואני בחלומי הנני עומד על שפת הים, והים הולך וסוער עלי, אנה ה' אל תשפטני שבלת מים, ואל תבלעני מצולה, העמד במרחב רגלי, ואל תכל מפי דבר אמת עד מאד, כי אותך קויתי כל היום, אל יבואו בי קוין ה' אלהים לבאות, אל יכלמו בי מבקשיך אלהי ישראל.